

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXVII (2019).
Книжка / Issue 1

Мирослав ДИМАРСКИ / Miroslav DIMARSKI

**Отзив за: Wiesław Walkiewicz, *Bulgaria. Dzieje polityczne najnowsze.*
Warszawa–Białystok, 2018, ss. 255**

**[Виеслав Валкиевич. Най-нова политическа история на България.
Варшава–Бялисток, 2018, 255 с.]**

Превод от полски на български език: Маргрета Григорова

**Review of: Wiesław Walkiewicz. *Bulgaria. Contemporary Political History.*
Warszawa–Białystok, 2018, 255 pp.**

Translated from Polish into Bulgarian by Margreta Grigорова

Представената монография е поредното потвърждение за изключителната научна активност на Виеслав Валкиевич. Този експерт, бивш полски дипломат на Балканите, познава прекрасно региона, и като учен, и като съпричастен наблюдател. Освен участието си в многобройни конференции, с публикувани реферати и статии, Виеслав Валкиевич подготвя за кратко време две обширни монографии. Първата е издадена през 2015 под заглавието *Славянските Балкани. Аспирации – трудности – противоречия (Balkany słowiańskie. Aspiracje – uwięzienia – sprzeczności, Warszawa–Białystok 2015)*, втората е представената тук книга, посветена на най-новата политическа история на България.

Първите думи на признание авторът заслужава заради подетата тема, свързана с изследване на най-новата политическа история на България и състоянието на съвременното българско общество. Трябва да припомним, че преди падането на комунизма в страните от Централна и Източна Европа, а също и в България, действат политически ограничения за критичните изследвания. От гледна точка на нарастващата роля на България в политиката на региона и Европа, разработката на Виеслав Валкиевич отговаря чудесно на повишената нужда от такива изследвания.

Още в началото на монографията личат неговите изключителни способности на наблюдател. Авторът успешно разчита хроничната стагнация в живота на страната, за която може да се каже, че „спи и сънува далечното минало“. Тя се вписва в българския сюжет за „трите национални катастрофи“, в който процесите на модернизация на българската действителност са само повърхностни. Имам предвид периодите на управление на Стефан Стамболов, цар Борис, Тодор Живков. Без съмнение опитът на националните катастрофи води до известна обществена апатия в периода на възраждане на държавата. Очакването, че българското общество ще предприеме някаква решителна посока, е „очакване на Годо“. И до днес то се държи очудващо лабилно, като за началото на XXI век. Политическото (т.е. идейното) отношение на сънародниците по време на избор, Добринка Парушева сравнява с *пиян селянин на магаре: веднъж малко наляво, веднъж малко надясно и т.н.* И не става дума за ирония, както при Парушева, така и при автора на настоящата рецензия, а за вялото отношение към политиката и последиците от

него, характерно от десетилетия за българите и осъзнато от тях. То е странно и затова, защото през първите години на ХХ век България се явява като динамична държава, „Прусия“ на Балканите, а равнището на учащите се е по-високо, отколкото в Сърбия или Румъния.

Монографията на Валкиевич е сериозен труд, както за чуждестранния (особено за полския), така и за българския читател и коментатор и затова, защото взема под внимание световната литература за развоя на България през ХХ в. Защо е така? Погледът отвън често води до сериозна авторефлексия и това се отнася до историята на всички народи, особено тези от Централна и Източна Европа, защото те имат по-силно предразположение да живеят с миналото (да го украсяват и митологизират) и това затруднява критичния им поглед към самите себе си. От друга страна, изследването на действителността на страна, отдалечена от Полша, е голямо интелектуално изкушение, отрива нови познавателни полета, тласка към анализ на проблеми, израсли в друга, различна от собствената, културна среда, поражда у изследователя нов подход към много въпроси.

Важно е да се подчертае, че Валкиевич не се ограничава до регистрацията и анализа на политическите факти, а посвещава значителни фрагменти от своето изследване на стопанските и културни въпроси. Стопанският аспект е особено важен за моята оценка, тъй като е решаващ фактор за състоянието на българската държава и българския народ. Проследявайки поредица събития и данни в областта на стопанската история, Виеслав Валкиевич откроява ключовия проблем на страната, който се състои в прояви на безсилие или пасивност, водещи и до развитие на корупция, но и на песимизъм у българите. Рефлексии на автора са съзвучни с по-старата диагноза на стопанската ситуация във възродената след 1878 г. България, която преди години формулира американският изследовател Джон Лампе: *Еволюция без развитие*.

Препращайки към последните десетилетия от най-новата история на България, авторът разпознава добре (може би и като дипломат?) политическите проблеми на тази държава. Валкиевич няма илюзии що се отнася до това, колко дълбоко българският държавен апарат е бил контролиран от съветските служби. От друга страна вроденото чувство за егалитаризъм у българското общество се сблъсква с падането на комунизма и държавата опекун, което поставя на изпитание въпросите за прехода към самостоятелен развой и свободен пазар. Българският народ и неговите лидери не са подготвени за „привидението на свободата“. Затова и в анализа на Валкиевич се вижда нерешителността на политическия избор: петрификация на старата система или поемане на пътя към пълна икономическа свобода, но без капитали и знание. Най-ясно всички слабости на тази историческа дилема изплуват в началото на ХХІ век, когато България – преживявайки поражение, причинено от проявената нерешителност – решава да влезе в Европейския съюз. Но над процеса на интегриране на България с ЕС, се носи духът на Бай Ганьо: дали ще намерим мястото си в „Европа“, дали тя ще одобри нас, „различните“?

Монографичното изследване се опира, както вече споменах, на много богата база от източници и ползвана литература. Авторът се движи свободно както през по-стари събития, така и по съвременната политическа сцена на България. Прави това като познавач, но също така и с примес на мека ирония, преминаваща понякога в сарказъм, тон, добре познат от предишните му публикации. Това личи и в заглавията на подглавите, прави дискурса по-жив, защото служенето с добре подбрани думи и фини рефлексии е отличителен знак на текстовете на Виеслав Валкиевич.

В заключение трябва да поставим акцент върху това, че авторът пуска в ход поредица важни уточнения, които могат да помогнат и на средно подготвения човек да разбере спецификата на ситуацията в България, в това число феномена на екологичното дисидентско движение и неговата роля в периода на ерозията на комунизма в тази страна, импулс за което е проблемът за чистотата на въздуха в Русе и филмът „Дишай“. За изследователите на региона на Балканите това е инспириращ въпрос и не е за подценяване на фактологично и аналитично ниво, за което авторът също заслужава признание. Поместването на кратки биограми на героите на

книгата, на календар на събитията, списък на абривиатурите на организации и сдружения, на владетели, президенти и премиери, заедно с датите на управлението им, дава на изследователите важни и полезни инструменти за следващи изследвания.

Несъмнено монографията на Виеслав Валкиевич заслужава високо признание и ще зарадва балканистите и политолозите, но се надявам, че не само тях. Същевременно за полските изследователи е неизмеримо важна в контекста на възраждащата се българистика.